

ספרות עברית וכללית

הוראות

- א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות:
(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) יש לשים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – שירה (חובה)

שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי"

(60 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 30 נקודות).

1. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

נַעֲרָה מִן הַקְטָמוֹנִים (חַתָּף־אַרְף) / מירי בר-שמחון

נַעֲרָה שְׁחוּרָה עִם חֲטָטִים בְּפָנִים
 עֲלִיזָה אֶלְפִנְדָּרִי
 בְּמָקוֹם שְׁנוּעֵד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
 מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
 כְּמִי שְׁעוֹשָׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
 אַחַר כֵּן תִּדְיַח רִצְפָּה
 וְתִתְקַן פְּרָחִים בְּאַגְרָטֵל
 הִיא מִתְאַיְמָה אֶת צְבֵעַ הַחֲלָצָה לְחֻצָּאִית
 הִיא לֹא שְׂמָה עַל הַחֲטָטִים בְּפָנִים
 הִיא שְׂמָה עַל זֶה שֶׁכָּבָה עָבָה שֶׁל "מִיק אֶפ" וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּן.
 בְּכָלֵל זְכוּיֹתֶיהָ וְהַצְלָחוֹתֶיהָ לֹא תִלוּיֹת בָּזָה
 הִיא מְקַפֵּידָה לְמִלָּא אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
 וְאֲמוּנָה הַיָּטִב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
 מִדֵּי פַעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרְצִיּוֹת, אֲבָל בְּצִדָּק
 בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֵבֶדָה שְׁכָל כֵּן הַרְבֵּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אִיךָ לְהִתְנַהֵג
 זֶה הַטֵּבֵעַ שְׁלָהּ
 הִיא לֹא סוֹבֶלֶת אֶת כָּל אֱלֹהֵי שְׂאוּמָרִים שְׂטִיּוֹת
 שְׂאִין לָהֶם טַעַם
 וְשִׁלָּא שְׂאוּמָרִים עַל הַכְּבוֹד שְׁלָהֶם
 אֲמָא שְׁלָהּ מִתָּה מִהִתְקַן לֵב כְּשֶׁהִיָּתָה קִטְנָה
 וְאַבָּא שְׁלָהּ שְׁרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מִמְּלֻכְתִּי דָתִי עַל יַד הַבַּיִת
 הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שְׁלָהּ יַעֲקֹב
 שֶׁהִתְקַדַּם בְּחַיִּים
 וְהוּא אֲדַמִּינִיסְטֵרְטוֹר בְּמַחֲלָקָת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֵרְסִיטָה
 אַחֲרָאֵי עַל כֵּן וְכֵן עוֹבְדִים
 שְׂמֻקְבָּלִים אֶת הַמְּשָׁכָרֶת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

(שימו לב: המשך השיר והסעיפים בעמוד הבא.)

היא כַּתְּבִינִית וּמִסְפִּיקָה 120 מְלִים בְּדָקָה
 הָעֲבוּדָה זֶה הַדָּבָר הַכִּי חָשׁוּב בְּשִׁבְלָה בַּחַיִּים
 כָּל בֶּקֶר בִּ7:30 בְּדִיוּק רֹאִים אוֹתָהּ בַּתְּחִנָּה
 (יֵשׁ לָהּ קְבִיעוֹת וְגַם הַפְּנִסְיָה שֶׁלָּהּ מְסַדֶּרֶת).
 בְּשָׂעוֹת הַפְּנוּיוֹת הִיא סוֹרְגַת גּוֹבְלָנִים
 שֶׁקְּנָתָהּ בְּעִיר הָעֵתִיקָה בְּשִׁבְתָּהּ.
 אֲשֶׁר מִתְקַשֵּׁר לַפְּעֵמִים מִן הַמוֹסָד
 אֲבָל הִיא לֹא מְרָאָה לוֹ פָּנִים כָּל כָּף
 זֶה טוֹב בְּשִׁבְלִי שֶׁיֵּדַע שֶׁהִיא רְצִינִית
 וְשֶׁלֹּא יִחְשַׁב שֶׁהִיא תִּסְכְּפִים לַפְּנֵי הַחֲתָנָה.
 לַפְּעֵמִים הִיא יוֹצֵאת עִם אֶחָד שֶׁלָּהּ יַעֲקֹב לְסָרֵט
 מְגֻלָּח לְמִשְׁעֵי וּבְנֵעֵלִים מְצַחֲצָחוֹת
 וְכָל הַשְּׂכוּנָה רוֹאָה שֶׁהִיא מְבֻלָּה
 וְהֵשֶׁם שֶׁלָּהּ נִשְׁאָר נָקִי.
 כָּלֵם בְּשִׂכּוּנָה יוֹדְעִים שֶׁעֲלִיזָה הִיא בַּחוּרָה לְלֹא רֶכֶב
 אוֹמְרֵת "שְׁלוֹם" ו"מָה שְׁלוֹם הַיְלָדִים"
 יוֹדַעַת לְתַפֵּר וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵית
 בַּחוּרָה רְצִינִית.
 יוֹם יָבוֹא וְהַמְזָל שֶׁלָּהּ יָבוֹא גַם כֵּן
 יָבוֹא בַּחוּר לְעֵנִין וְהִיא תִּתְחַתֵּן
 וְתוֹלִיד יְלָדִים שֶׁיִּגְדְּלוּ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם
 וְיַעֲרִיכוּ אֶת הָאָמָא שֶׁלָּהֶם.

מהו, לדעתכם, היחס של המשוררת ל"נערה מן הקטמונים"? הסבירו את דבריכם, ובססו אותם על דוגמאות מן השיר.

2. לפניכם שיר בלי שם (הפותח במילים "סְלִימָה אֶת דּוֹמְעֵת") מאת אמירה הס.

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

סְלִימָה אֶת דּוֹמְעֵת שָׁם עֵדוֹן לִיד הַפְּרִיז'יָדָר עִם בְּלוֹק הַקָּרַח עַל
הַעֵינַיִם שְׁלִי
זֶה הָיָה בְּצָרִיף הַפַּח
שׁוּם קוּסֵם מְאָרֶץ עוֹצוּ לִי לָאֵן לְרוּץ לֹא בָּא
מְמַסְמְרֵת נְפֹשִׁי שְׁלֹא תִפְרַח
עֲמַדְתִּי לִידְדֵי סְלִימָה וְלִילָה בְּמַעֲבָרָה חֶלֶף מְעֵלִינוּ כְּמוֹ צֶל כְּבֹד

יֵשׁ לֵילוֹת שְׂאֲרוֹן קַקְטוּסִים מְעַקְצִים בְּלֶשׁוֹן וּבְגוּף
כִּי אֶכְלְתִּי מִפְּרִי דַעַת הַצֶּבֶר

הוּ רִיחַ נְרַקְסִים מְשֻׁכָּר
מוֹשֵׁף רְגֵלִי יִלְד לְרוּץ עֵמֶק בְּתוֹף בְּצַת נַחַל קִישׁוֹן
וְזָרִים בִּידְיוֹ -
רִיצַת בְּקָר חֲלוּמָה אֶל לַע הַבְּצוֹת הַמְרָהִיב
הַקִּיצֵתְנִי אֶל בְּקָר שְׁכָלוּ שְׂכָר וּשְׁעַת בֵּין שְׁמֹשׁוֹת אֲדִירָה
חֶפְנָה אֶל תּוֹכִיָּה יִלְדָה קֶלֶת גּוּף נוֹשְׁמֹת נוֹף
פָּרוּשׁ לְכָל גּוֹלָה אֶל עוֹלָמוֹ.

הֵייתִי עֲשׂוּיָה מְשִׁי טְהוֹר וּמְלֻמָּה
וּנְפֹשִׁי מְסַרְקֵת בְּפָרַח מְסַרְקֵת שׁוֹלְמִית

מָה לָךְ סְלִימָה טָרֵם נוֹלְדָתְךָ נְסִפִית אֶל יָמִים גְּנָשִׁים וְאַתְּ עוֹדֶיךָ
נֶצֶן מִתְהַפֵּף לְאַשָּׁה בְּעוֹלַת אִישׁ, יִלְדָה יְתוּמָה מְאָב
וְאִין לָהּ חוּבְקָה. וְרַק אֲנִי נֶצֶבְתִּי לָךְ מְרַחוֹק עַל שְׁפַת הַיָּאוֹר
מְאַסְפֵת אוֹתְךָ אֶל תּוֹכִי גְרָה אֲסוּפִית

עֵינֶיךָ כֹּה קִטְנוֹת וְיוֹקְדוֹת רְגֵשׁ סְתוּם
כְּמוֹ חֵד חֲנִית
כְּמוֹ יְהֵלוֹם מְלֻטָּשׁ
בֵּין עֵי חֲרָבוֹת שְׁמֹחֲתֶיךָ
עוֹד בְּךָ דְקָלִים וְעִסִים הַתְּמָר.

על החיים במעברה נכתב שהם "התחלקו לשניים - חיי המבוגרים וחיי הילדים. [...] לילדים היה קל יותר, ואילו המבוגרים חיו בשבר".

(א' אליאס, 'ילדי המעברות כותבים את ההיסטוריה המושתקת', הארץ, 18 באוגוסט 2016)

האם, לדעתכם, דברים אלה מבטאים את המתואר בשיר שלפניכם מאת אמירה הס? הסבירו והדגימו את דבריכם.

3. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

והגירת הורי / יהודה עמיחי

והגירת הורי לא נרְגעה בי.
 דמי ממשיך עדו לשיקשק בדפנותי
 גם אחר שִׁכְבֵר הַנַּח הַכְּלִי עַל מְקוֹמוֹ.
 והגירת הורי לא נרְגעה בי.
 רוחות זמן רב על אֲבָנִים.
 האדמה שוכחת צעדי דורכים בה.
 גורל נורא. קטעי שיחה אחר חצות.
 השג ונסִיגה. לילה מזכיר יום משפּיח.
 עיני שהסתכלו זמן רב לתוף מדבר גדול
 ונרְגעו מעט. אשה אחת. כללי משחק
 שלא הסבירו לי היטב. חקי כאב וכבד.
 עוד עכשו לבי, בקשי ישתכר
 בלחם אהבתו היומיומית. הורי במו הגירתם.
 על אם הדרך, בה אני תמיד יתום בלי אם,
 צעיר מדי בשביל למות, זקן מדי למשחקים.
 ועיפות חוצב וריקנות המחצבה בגוף אֶחָד.
 ארכאולוגיה של עתיד, בתי נכות
 של מה שלא היה. והגירת הורי
 לא נרְגעה בי, ומעמים מרים למדתי
 שפוח מרות למען שתיקתי
 בין הבתים, אשר דומים לאגיות תמיד.
 וכבר עורקי וגם גידי פסבד
 של חבלים שלא אתיר. ואחר־כך
 מותי וסוף להגירת הורי.

בשיר באים לידי ביטוי זמנים שונים – עבר, הווה ועתיד. כיצד הם מבטאים את מצבו הנפשי של המשורר ומסייעים להדגשת משמעות השיר? הסבירו את דבריכם, והביאו מן השיר דוגמאות לזמנים השונים.

4. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ספור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היה פה פעם במקום הזה
 לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
 חול היה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
 וסבתך הייתה הולכת פה מתחת לשקמה
 וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרך הלא מוגן
 ומציצות מעל ראשה את ציוצי המלקמה הנוראה מכל –
 המלקמה על שטח המחיה.
 וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
 כי אלו הן סימפוניות מפלאות
 לכבוד השחר הבוקע מחדש,
 אולי אפלו לכבודה.
 וזה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
 ואת השאר אתה יודע, בודאי.

על המשורר נכתב: "עיקר העניין של סיון הוא בזמן שאבד ובאופיו הכפול של העבר".

(א' הירש, 'על ים ועל חול', ידיעות אחרונות, 23 באוקטובר 2009)

כיצד מעוצבים בשיר זה "הזמן שאבד" ו"אופיו הכפול של העבר"? הסבירו והדגימו את דבריכם.

5. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

נְעִילָה / פרץ דרור בנאי

תִּרְאֶה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
 לֹא עוֹד זָר בְּעִירִי
 כִּי לְוִיתִי אֶת צְמִיחַת הַבְּתִים הָאֵלֶּה
 עַד הֵייתִי לְמַתִּיחַת כְּבִישִׁים חֲדָשִׁים

תִּרְאֶה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
 כִּי נִגְמַלְתִּי בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן מְעַבְרִי
 וְקִיּוּמִי פֹה שׁוֹב אֵינְנוּ מְתַנֶּה
 אֲנָשִׁים מְבָרְכִים אוֹתִי בְּלִכְתִּי בְּרַחוּב
 יֵשׁ לִי יְדִידִים מְעַט
 וְאִף לֹא שׁוֹנֵא אֶחָד
 וְאִם בְּכָל זֹאת מִיִּשְׁהוּ פְעַם יִתְרַגַּז אוֹ יִטְרַד
 אֲזִי לֹא נוֹרָא

אֲנִי מְדַבֵּר בְּשׂוֹפָה הַזֹּאת כְּאִלּוּ נוֹלַדְתִּי בָּהּ
 כְּכֹה זֶה בְּחַיִּים אִם מְתַגְבְּרִים
 וְדוֹחִים אֶת הַבָּל הַסִּפְנָה
 הַיָּמִים בָּאִים כְּמוֹ מְתַנֶּה
 וְהָאָדָם סוֹפּוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִם קִיּוּמוֹ

כיצד משולבים בשיר זה פיוס והשלמה מצד אחד ואירוניה וחתרנות מן הצד האחר? הסבירו והדגימו את דבריכם.

6. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

תקון הריחות / ארז ביטון

מה אתם רוצים ממני,
טעם ערק וריח זעפרן צורב,
אני כבר לא אותו הילד
אבוד בין רגלים שמשחק סנוקר
5 בקפה מרקו
בלד.
עכשו חברים
אני לומד לאכל גלידה מבדלח
מאוטו שמשמיע קולות של צפרים
10 בערב,
אני לומד לפתח דלתות
בתבות נגינה עתיקות.

עכשו
נשים בטעם תות־שדה
15 מלמדות אותי להריח כריכות של שקספיר
מן המאה השבע עשרה
מלמדות אותי לשחק בכתול סימי
בתוך סלון ירק

חברים.

א. בשורה 3 המשורר כותב: "אני כבר לא אותו הילד".

איזה מין ילד הוא היה, ואיזה מין מבוגר הוא עכשיו? הסבירו והדגימו את דבריכם. (15 נקודות)

ב. האם, לדעתכם, המשורר מרוצה מן השינוי שחל בו? הסבירו והדגימו את דבריכם. (15 נקודות)

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 7–8.

מחזה מודרני

שימו לב: בשאלות 7–8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות שלפניכם.

מי מפחד מווירגיניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון;

שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. התנגשות בין דמויות ו/או בין השקפות עולם מניעה את העלילה של מחזות רבים. תארו התנגשות כזאת במחזה שלמדתם, והסבירו אם היא נפתרת במהלך המחזה או בסיומו. הדגימו את דבריכם.

8. אהבה, ידידות, הזדהות, קנאה, שנאה ונקמה עומדים במרכז העלילה של מחזות רבים. איזה (או אילו) מן הרגשות האלה עומד (או עומדים) במרכז העלילה של מחזה שלמדתם? הסבירו והדגימו את דבריכם על פי שלוש סצנות (תמונות) מן המחזה.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 9–10.

שימו לב: בשאלות 9–10 אפשר לענות רק על פי אחד מספרי הקריאה שלפניכם.

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון; החברה הגאונה / אלנה פרנטה;

האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומריג'אן / דורית רביניאן

9. דמויות ספרותיות עשויות לעורר בקוראים רגשות של הזדהות או דחייה.

בחרו מספר הקריאה שלמדתם דמות שעוררה בכם הזדהות ודמות שעוררה בכם דחייה. תארו כל אחת מן הדמויות האלה,

והסבירו מה בהן עורר בכם רגשות אלה.

10. אילו תובנות על טבע האדם היחיד ו/או על החברה עולות מספר הקריאה שלמדתם?

הסבירו את דבריכם, ובססו אותם על היחסים בין הדמויות ועל הסיום של ספר הקריאה.

בהצלחה!